

ben, hogy ezek ne váljanak az erdei károsítók szaporodásának elősegítőivé (a „holt fák” betöltések szerepüket),

- a különleges természeti értékek, emlékek védelmére.

Az ökológiailag megalapozott erdőnevelés ökonómiai szempontból is kedvező eredménnyel kell hogy járjon, és a fatermesztés gazdaságosságát növelnie kell úgy, hogy a természeti értékek sérelmet ne szenvedjenek

A 21. századi erdőstratégiában a természetközeli erdők és erdőgazdálkodás szerepe kiemelkedő. Ezek képezik a stratégiai tényezők jelentős részét. Helytelen lenne azonban úgy kezelni őket, mint a magyarországi erdőgazdálkodás eddig ismeretlen és hiányzó tényezőit. Kétségtelen, hogy az ország faellátásának megújítása, erdősültségének növelése érdekében a korábbiakban számos olyan erdőművelési, erdőhasználati beavatkozás is történt, amely

a jelen ismereteink szerint a jövőben módosítandó. Az új erdőtelepítések és a tulajdonviszonyok megváltozása egyaránt arra enged következtetni, hogy a jövőben sem lehet maradéktalanul a természetközeli erdőgazdálkodás (fafajmegválasztás) irányelveit betartatni, bár minden erővel törekedni kell erre.

A természetközeli erdőkre és erdőgazdálkodásra vonatkozóan összefoglalt és vázlatosan ismertett irányelvek és eljárások az első lépést jelentik azon az úton, amelyet állásfoglalásunk szerint a hazai erdőstratégiának ki kell jelölnie. Mindez a magyarországi erdőgazdálkodás történetének legeredményesebb időszakát szolgálhatja, amelynek a tudományos megalapozásához az erdészeti kutatás eredményeit célszerű hasznosítani.

Kulcsszavak: *erdőgazdálkodás, természetközelség, erdőfelújítás, erdészeti genetika, biodiverzitás, erdőnevelés, erdészeti kutatás, hosszú lejáratú kísérletek*

IRODALOM

- Abetz, Peter (1970): Biologische Produktionsmodell als Entscheidungshilfe im Waldbau. Forstarchiv (Hannover). 41, 1, 5–9.
- Béky Albert (1989): A tölgy termesztése és hasznosítása. Mezőgazdasági, Budapest
- Czebe Z. (1956): Erdeifenyő állományok tisztítása. Az Erdő. 5, 10, 416–422.
- Halupa Lajos – Rédei Károly (1980): Az akác erdőnevelési modelljének felülvizsgálata és továbbfejlesztése. ERTI kutatási jelentés, Budapest
- Járó Zoltán (1968): A gyorsan növő fenyők termesztésének lehetősége hazánkban. Az Erdő. 17, 2, 49–52.
- Keresztesi Béla – Solymos Rezső (1972): A fenyők termesztése és a fenyőfagazdálkodás. Akadémiai, Bp.
- Magyar J. (1960): A V fás állománynevelés forradalmi változás fatermesztésünkben. Az Erdő. 9, 4, 128–138.
- Solymos Rezső (1960): Az őrségi erdőgazdálkodás. Az Erdő. 9, 1, 9–17.
- Solymos Rezső (1962): Erdőnevelési és fatermesztési kutatás az ERTI-ben. Az Erdő. 11, 12, 560–565.

- Solymos Rezső (1966): Ertrag und Struktur von reinen oder mit Buche gemischten Kieferbeständen. Archiv für Forstwesen. (Berlin). 15, 3, 331–336.
- Solymos Rezső (1984): Der Waldbau Ungarns seit dem zweiten Weltkrieg auf dem Wege ins nächste Jahrtausend. Mitt. der FVA. (Wien) 152, 86–94.
- Solymos Rezső (1987): Impacts of Air Pollution on the Hungarian Forests. IASA, Luxemburg Austria, 479–487.
- Solymos Rezső (1991): Macaristan'da Ormançılık. Yeşile Çerçeve. Ankara İst. 5, 10–12.
- Solymos Rezső (1994): Improvement and Silviculture of Oaks in Hungary. Annales des Sciences Forestières (Paris). 50, 6, 607–617.
- Solymos Rezső (1995): Forestry and Silviculture of Hungary. Investigation Agraria Madrid-Valsain: Fuera de serie. 3, 19–29.
- Solymos Rezső (2000): Erdőfelújítás és nevelés a természetközeli erdőgazdálkodásban. Mg Szaktudás, Budapest, 1–286.

EGY ÉLETMŰ MARGÓJÁRA TURCZEL LAJOSRÓL (1907–2007)

Kovács Győző

az irodalomtudomány kandidátusa

A cseh/szlovákiai magyar irodalmi lexikon azt írja Turczel Lajosról: „... irodalom- és művelődéstörténész, kritikus... az ötvenes évek elejétől részese, alakítója a cseh/szlovákiai magyar tudományos és kulturális életnek... Fontos szerepe volt az 1945 utáni jogfosztottság és lakosságcsere következtében összeszűkülő irodalmi élet felerősítésében. A kezdeti nehéz helyzetben nevelő írásokra volt szükség...”

Gyakran és joggal tették fel a kérdést: kicsoda is valójában Turczel Lajos? Tanár? Irodalomtörténész? Kritikus? Kutató? Művelődéstörténész? Ha megpróbáljuk őt és munkásságát a szellem és a gondolat útjain követni és figyelni, akkor úgy tűnik: Turczel Lajos mindez együtt. Akármelyik minősítő „címkét” kapná, bizonyos: szenvedélyes kutató, aki tanítani kívánt. Úgy is megfogalmazhatjuk: Turczel Lajos a mikrofilológia és a szintézis kutatója és tanára volt.

A pálya kezdetén, az ötvenes években ő honosította meg az ún. „pedagógiai kritikát”, vagyis a tanítva-nevelve kritizálást. Ő szépen akart nevelni, okosan *rávezetni a lényegre*. Ez érvényes az egymás után sorjázó kötetekre, értékes egyetemi jegyzeteire és az általa szerkesztett könyvekre és antológiákra.

Pályája első harmadában tehát mint kritikus jelentkezett. Saját bevallása szerint Fábry Zoltán *Harmadvirágzás* című kötete orientálta őt a kritikusi pályára. Megértő és mégis

szigorú bírálóként lépett fel; követve Erdélyi Jánost s az egykori hármas elvet: „Szeretettel, aggodalommal és szigorúsággal”. Ő is így kapta az első leveleket Fábry Zoltántól.

Csak utóbb, az 1960-as évek második felében – a *Két kor mezsgyéjén* megírásának, illetve megjelenésének idején – jelentkezett az irodalomtörténetet író Turczel Lajos. Ez a mű, s az e mögött meghúzódó komplex kutatási szándék állította elénk azt a Turczel Lajost, aki rendkívül igényesen és körültekintően kutatta fel a szlovákiai magyar irodalom és művelődés legkisebb szegletét is. Egy ízben úgy nyilatkozott erről a munkáról, hogy „egész életemben kisebbségi ember voltam, a nemzetiségi lét minden változását átéltem. Könyveimről, kivált a *Két kor mezsgyéjén*-ről talán még azt is állíthatnám, hogy a szlovákiai, illetve a csehszlovákiai magyar kisebbség életrajza. És hát sohasem felejtettem el, hogy pedagógus is vagyok”. Azt is elmondta e kötetéről, hogy „főleg azért írtam, hogy a jogfosztottság utáni tapasztalatlan új értelmiségünket és olvasóközönségünket a kisebbségi hagyományainkba beavassam... és... a megrendült identitásérzést erősítsem...” A művelődéstörténet „viszonylatában én a nagyvonalú teljes kép kialakítására törekedtem...”

Mindezzel azt is igazolja, amit a pedagógiai kritikáról vallott, s azt is, hogy Turczel Lajos nem „csak” irodalomtörténész volt.

Kötődése Fábry Zoltánhoz közismert volt; emberileg is, szakmailag is. Nem tekinthető véletlennek, hogy Fábry halála után, 1977-ben ő teljesítette a stózi író kívánságát: ha már Fábry Zoltán nem írhatta meg az *Ady igazá-t*, végül Turczel Lajosra bízta annak megvalósítását; ő pedig híven teljesítette a stózi kívánságot.

Turczel „egyszemélyes műhelyében”, s a pozsonyi irodalomtörténeti tanszéken *lerakta* a cseh/szlovákiai magyar irodalomtörténet, művelődéstörténet és – az 1945 utáni – kritika *alapjait*. Mindezzel felbecsülhetetlen szolgálatot tett a cseh/szlovákiai és tágabb értelemben az egyetemes magyar irodalomnak és történetének.

Régen köztudott: mérhetetlen ragaszkodása és szeretete a szalkai (Ipolyszalka) tájhoz. Enélkül nincs, és nem létezik Turczel-életmű. Ha önmagáról beszél, írásban vagy szóban, az olvasót, illetve a hallgatót *minden esetben* sétára invitálja a bölcsőhely körül. Innen indult a *nagy kalandra*: tanítani népét, a kisebbségi sorsban élő cseh/szlovákiai magyarságot. Így jutott el földrajzilag is, képletesen is Szalkától Pozsonyig, otthoni kedves tanáraitól – Adyig és Fábry Zoltánig. Ez adott neki erőt át- és megélni a mélypontokat, s ez emelte őt az újbóli kezdés magasába. Ez töltötte el reménységgel és békeóhajással.

IRODALOM

Írások mérlegen (1958): Szlovákiai Szépirodalmi, Bratislava

Írás és szolgálat (1965): Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, Bratislava

Két kor mezgyéjén (1967, 1983): Madách, Bratislava

Portrék és fejlődésképek (1977): Madách, Bratislava

Ady igazá (1977): Madách, Bratislava

Hiányzó fejezetek (1982): Madách, Bratislava

Turczel Lajos folyamatokat mutat be, fejlődésképet rajzol, ezzel példát mutat: mintegy kicövekeli a további út(ak) lehetőségeit és tájékozódási pontjait. E munkálatok közben állandóan szembesít és viszonyít: amikor a nemzetiségi-kisebbségi problémákkal foglalkozik, vagy az együtt élő népek és nemzetek történelmi szükségszerűségeit vizsgálja – s közben nem kerül zsákutcába. Tudomásul veszi a *történelmi realitásokat*, és *tárgyilagosan* kezeli a tényeket, melyek a Duna-medencében kialakultak 1918–1920 után.

Mélyről, már-már a feledés homályából hoz fel adatokat, mutat fel a portrékat és arcképeket. Ha szükséges, korrigál is; gyakran tett „helyükre” állításokat és megállapításokat. Megtette ezt politikai áramlatokkal szemben is. Volt erre példa nemegyszer: keményen vitatkozó típus volt. Ezért is bátor és gazdag életmű az övé. Kötetei munkásságának jelzőkövei, s akkor még nem is szólhattunk az egyetemi jegyzetéről, tankönyvekről, antológiákról és összeállításokról, széljegyzetéről, előadásokról és a seregnyi vitáról, melyekben részt vett, nem feledkezve meg a nyilatkozatokról és interjúkról. Életműve mellé méltán írható: gazdag és beteljesedett lett.

Kulcsszavak: *irodalom, kritika, irodalomtörténet, tudomány, művelődéstörténet, kisebbség*

Tanulmányok és emlékezések (1987): Madách, Bratislava

Magyar sportélet Csehszlovákiában 1918–1938 (1992):

Madách, Bratislava

Visszatekintés kisebbségi életünk első szakaszára (1995):

Lilium Aurum, Dunaszerdahely

Arcképek és emlékezések (1997): Madách, Bratislava

Irodalmi hódolások és szeretet-megnyilvánulások (2000):

Madách, Bratislava

Tudós fórum

KIEGÉSZÍTÉS

A GLOBÁLIS FELMELEGEDÉS RŐL ÍROTT MEGJEGYZÉSEKHEZ

Szalai László

műszaki tudomány kandidátusa, aranyokleveles bányamérnök,

c. egyetemi docens (ME)

oregszalai@freemail.hu

Rendkívüli érdeklődéssel olvastam *Reményi Károly* professzor, akadémikus és *Gróf Gyula* (talán életkoromnál fogva mondhatom) ifjabb budapesti kutató tollából írott „megjegyzések”-et a globális felmelegedésről.¹ Úgy vélem azonban, hogy a minden bizonnyal sok részletes vizsgálaton és számításon nyugvó rövid összefoglaló, „az élő Föld” modellezése még a reális használhatóság érdekében hangsúlyozottan egyszerűsített forma esetén is kiegészítésre szorul.

Mélyen egyetértve azzal, hogy a felmelegedésre való felkészülés megkezdésére feltétlenül szükség van, sőt, lehet, hogy időben már a mi, XX. századi kutatók, energetikusok, paleoklimatológusok – szóval: a Föld népességének relatíve csekély számú szakemberei, kutatói – el is késtünk, mert azzal nem számoltunk, hogy a Föld lakosságának döntéshozói, politikusai sehol nem a társadalom legértelmesebb,

¹ Reményi Károly – Gróf Gyula (2008): Megjegyzések a globális felmelegedéshez. Magyar Tudomány. 169, 4, 458–461.

hanem mindenütt a lehangosabb, néhol a legerőszakosabb rétegeiből kerülnek ki.

A cikkben leírt alaptételek szerint:

1. A Föld a világűrben termikus egyensúlyban van. A Napból kapott energiát teljes egészében visszasugározza a világűrbe;

2. A reális értékekhez való alkalmazkodás tervezése biztonságosabbnak látszik, mint az erőltetett megelőzés.

Később – a nemzetközi tudományos műhelyek és a közvéleménynek a globális változások iránti fokozottabb érdeklődése említése kapcsán – megállapítják, hogy „vannak tények és van a prognózisvita”. A tény valóban kevés, ámde lényegesen több a legfontosabb tény is, mint csupán a légköri szén-dioxid-változás.

Úgy vélem, az „ember”-nek a Föld (mint élő bolygó) erőihez viszonyított kedvező vagy kedvezőtlen hatásait *arányaiban* sokkal nagyobbak tételezzük fel, mint amelyekre képesek vagyunk. Ha igaz, hogy a Föld a világűrrel termikus egyensúlyban van, akkor